

INHOUD

MONDIAAL

Mondiale aspecten te ver van het NME-bed?
Onverwachte kansen voor NME-professionals 2

PRIMAIR ONDERWIJS

Gelderse NME-centra zijn in zee gegaan met energiemaatschappij NUON.
Dit leverde niet alleen een concreet energieproject, maar ook veel publiciteit op. 4

In de Zeister Kring van april vond een discussie plaats over vraaggericht werken
in het Primair Onderwijs. Een verslag. 14

NME-BELEID

Groots Vlaams educatief milieuproject MOP krijgt navolging in Nederland. 21

Professionalisering in 1999. 7

IOWO onderzoek toont aan: NME werkveld is aan vernieuwing toe.
Vier leden van de klankbordgroep belichten deze werkveldverkenning vanuit hun
eigen invalshoek. 17

NME en het sociaal instrumentarium staan duidelijk in de belangstelling. In de
binnenkort te verschijnen nota NME21 over NME in de 21-ste eeuw wordt gepleit
voor een verdere uitbouw van NME richting milieucommunicatie en duurzaam-
heidsbeleid. Twee artikelen over dit onderwerp vragen om een reactie van de
NME-Podium lezer. 24

ONDERZOEK

Onderzoekers nemen het Earthkeepers programma onder de loep.
De Nederlandse versie wordt dit najaar verwacht. 10

NME, een culturele benadering: aan de slag met culturele diversiteit in de klas..... 30

NME-CENTRA

Het in 1998 opgerichte MilieuCentrum Deventer had een flitsende start.
De deelnemende organisaties zien veel voordelen in een krachtenbundeling. 22

RUBRIEKEN

Met hart en ziel: Anco Terpstra van het Steunpunt Milieueducatie Heerenveen. 12

Hollands Dagboek
Ronald van der Giessen van de Nationale Postcode Loterij. 28

Nieuwe boeken 32

Kort nieuws 34

De tekeningen op de voorkant en deze pagina zijn gemaakt door kinderen uit Kloosterburen voor kinderen uit Senegal.
Zie 'Mondiale aspecten te ver van het NME-bed?' op pagina 2.

Mondiale aspecten te ver van 't

door Arianne Doeleman

Van 1998 tot 1999 loopt het programma Mondiale aspecten en NME dat wordt gecoördineerd door de Nationale commissie voor internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling (NCDO).
Mondialisering van NME is leren voor duurzaamheid, aldus Margreet Schaafsma, coördinator van het programma bij de NCDO. 'In leren voor duurzaamheid worden natuur- en milieuvraagstukken in relatie tot economie en sociaal-culturele aspecten geplaatst. Bovendien is er sprake van een ruim perspectief: dat van huidige maar ook van toekomstige generaties en het perspectief van de bevolking in Nederland en van de mensen elders op de wereld.'

We vroegen Chris Maas Geesteranus, voorzitter van de klankbordgroep van het vier-grote-steden project Mondialisering van NME, of mondiale vraagstukken niet te ver van het (NME-)bed staan. Maas Geesteranus: 'De NME die zich alleen richt op natuur en milieu in het eigen land en geen maatschappelijke elementen daarin betrekt, is elitair en onsolidair.' Volgens hem is een hechtere samenwerking tussen NME en ontwikkelingseducatie beslist nodig.
Volgens Schaafsma is de verbinding van mondiale aspecten aan NME geen modegril of een nuk van de Stuurgroep Extra Impuls, maar een logisch gevolg van ontwikkelingen in de samenleving. 'Als je je uitdrukkelijk richt op het multiculturele karakter van onze samenleving komt er automatisch aandacht voor de visie van verschillende culturen in Nederland op natuur- en milieuvraagstukken.
De stap om te kijken naar de situatie elders in de wereld is dan gauw gemaakt. Ook kunnen natuur- en milieuvraagstukken vaak alleen adequaat bekeken worden als je verder kijkt dan de grens van je eigen wijk, provincie of ons eigen land. Het schoonhouden van rivieren die over de landsgrenzen heen stromen, de productie van ons dagelijks kopje koffie met zijn ecologische, economische en sociale gevolgen voor de mensen in ontwikkelingslanden zijn daar voorbeelden van.'

Leuke voorbeelden

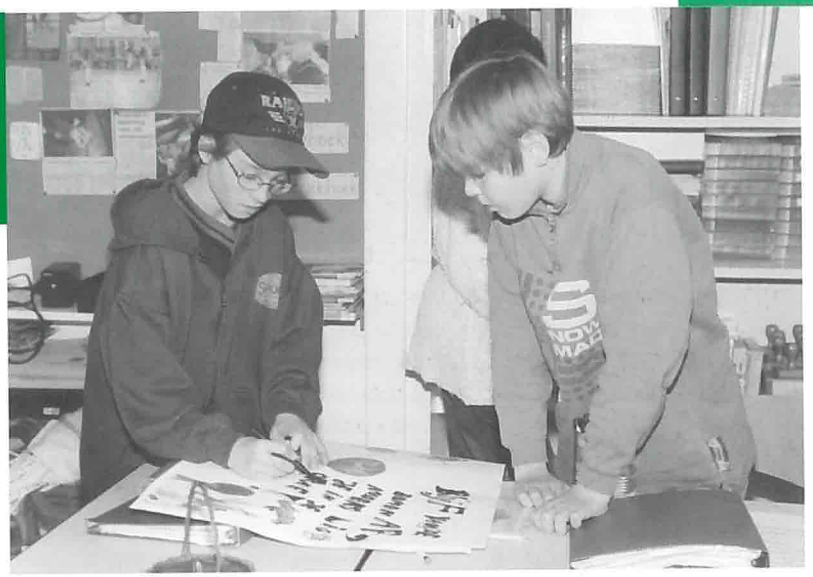
Een van de projecten binnen het programma is ingediend door het vier-grote-steden overleg NME en draagt de titel Mondialisering van NME. Van het begin af aan wordt samengewerkt met organisaties uit de hoek van ontwikkelingseducatie en mondialisering.
In de klankbordgroep zijn vertegenwoordigd: het LSO (Landelijk Servicebureau Ontwikkelingseducatie), COS-Nederland (Centrum voor internationale samenwerking), COS-Limburg, IKC Natuurbeheer en het vier-

Programma Mondiale NME 1998/99

Het programma Mondiale aspecten en NME kent drie invalshoeken: een breder inhoudelijk perspectief voor NME door inbreng van mondiale aspecten; mogelijkheden van mondiale uitwisselingen voor de beleving van NME; creatieve werkvormen en multiculturele invalshoeken.

De volgende acht projecten lopen binnen het programma:
- Vier-grote-steden overleg NME, penvoerder Amsterdams NME-centrum, 'Mondialisering van NME': verkennen van de ontwikkelingsmogelijkheden van een breed, mondiaal en intercultureel georiënteerd NME-werkveld;
- NME-centrum 'De Papaver' Delft: waterproblematiek mondiaal (tentoonstelling en onderwijsmateriaal);
  Natuur en Milieu Overijssel: mondialiseren van bestaand milieuhuis;
- NJMO (Nationale Jongerenraad voor Milieu en Ontwikkeling): mondiale- en milieuaspecten bij HBO/MBO-modevakscholen;
- Stichting Veldstudie Hei- en Boeicop: Marokkaanse jongeren-milieugroepen in Nederland en Marokko en communicatiestructuur;
- Stichting De Noordzee: mondialiseren van het project Coastwatch (voortgezet onderwijs);
- Consulentschap NME en COS Gelderland: internationale stedenbanden en NME;
- MEC Midden-Brabant: mondiale watertocht voor het primair onderwijs.

NME-bed?

Uitwisselingsproject van Centrum voor internationale samenwerking Groningen. (Foto: Anneke Lindeman.)

grote-steden overleg NME. Een eerste inventarisatieronde bevestigt de vermoedens: er gebeuren een hoop mondiale dingen in het NME-veld, maar ook een hoop niet.
Madeleine Vreeburg van het LSO: 'Om met het leuke te beginnen: wat te denken van een interculturele schooltuin die 'en passant' ook nog even een imkerproject in Kameroen adopteert? Of een kindermilieuwacht die regelmatig correspondeert met leeftijdgenootjes in Bangladesh? Of een scholenband die verankerd is in het Milieuzorg Op School project? Dit soort voorbeelden logenstraft de veelgehoorde mening dat 'mondiaal' te moeilijk en te ver weg zou zijn.

Aanknopingspunten

Uit de inventarisatie kwam helaas ook naar voren dat een NME-organisatie mondiale aspecten vaak niet als prioriteit ziet. En als er al wat wordt gedaan met het onderwerp, dan is dat alleen voor de bovenbouw: voor jongere leerlingen wordt het gewoon als te moeilijk gezien. Verder worden Lokale Agenda 21 en mondialisering gek genoeg niet of nauwelijks gekoppeld.
Vreeburg: 'Het belangrijkste knelpunt om een internationale invalshoek te kiezen bij NME-projecten blijkt het gebrek aan bruikbaar materiaal te zijn. Daar kan de projectgroep de komende tijd wat aan doen.'
Aanknopingspunten zijn er genoeg: een belangrijke conclusie uit de inventarisatie is dat de projectgroep verwacht dat schooltuinen, stedenbanden en de verlengde schooldag de meest geschikte invalshoeken zijn om mondiale aspecten en NME in de praktijk te verbinden. Margreet Schaafsma voegt daar aan toe:
'De mogelijkheden op het terrein van Internet en e-mail leiden tot een toename van elektronische uitwisselingen, ook op het terrein van NME. Juist in het kader van scholenbanden en stedenbanden liggen daar volop kansen.'

Proefprojecten

Op basis van de inventarisatie voeren zeven organisaties een proefproject uit binnen het project van de vier-grote-steden. Lydia Haafkens is penvoerder van het project.
Zij vertelt: 'Het zijn zeer uiteenlopende proefprojecten. Alle leeftijdsgroepen van de basisschool worden gedekt, wat dus ook onderzoek betekent naar hoe je met kleuters uit de voeten kan met mondialisering.
Een inhoudelijke invalshoek is bijvoorbeeld dat leerlingen tijdens de les op de schooltuin aan de gang gaan met mondialisering en hun kennis en ervaringen uitwisselen met kinderen in Kameroen en Marokko. En de Ecokids in Amsterdam verdiepen zich via natuur- en milieuactiviteiten na schooltijd in de Surinaamse, Marokkaanse en Turkse cultuur.' Hoe verschillend de projecten ook zijn, het doel is steeds om praktijkervaring op te doen met kinderen van 4 tot 12 jaar op Turkse cultuur.' Hoe verschillend de projecten ook zijn, het doel is steeds om praktijkervaring op te doen met kinderen van 4 tot 12 jaar op het gebied van mondialisering en intercultureel werken.
Haafkens: 'Welke thema's en onderwerpen zijn daarvoor geschikt? Hoe pak je het aan in de praktijk? Wat zijn organisatorische en inhoudelijke problemen? Op deze en andere vragen hopen we eind 1999 een antwoord te hebben. We houden u op de hoogte via NME-Podium, maar ook door (regionale) studiedagen in het najaar en door een brochure waarin de ervaringen van alle mondialiseringsprojecten worden gebundeld.'

Met dank aan Lydia Haafkens, Chris Maas Geesteranus, Margreet Schaafsma en Madeleine Vreeburg.

Concreet én uitdagend energieproject levert samenwerking én publiciteit op

Gelderse NME-centra in zee met NUON

door Dannie Wammes

**Het Gelderse NME-netwerk organiseert in samenwerking met energiemaatschappij NUON het project 'Duurzaam energie gebruik'. Dit project bestaat uit een onderwijsprogramma (getiteld 'En wij zijn de tomaten') en een natuurstroomactie.
De NME-centra verzorgen de organisatie, ruimte en begeleiding van het onderwijsprogramma. Alle kosten rond het project (materialen, vervoer, technische begeleiding et cetera) komen voor rekening van het NUON. De ervaringen zijn positief, zowel op educatief gebied als marketing-technisch.**

'Eigenlijk is de aarde één grote kas, de ozonlaag is het glas en wij. . . wij zijn de tomaten!' Dat was de verklaring van een leerlinge uit groep 7 basisonderwijs voor het woord 'broeikaseffect'. Zo zijn de ontwikkelaars, medewerkers van het Groene Wiel te Wageningen, aan de naam van het onderwijsproject gekomen. De uitspraak werd gedaan tijdens een onderzoek naar de betekenis van het begrip energie onder basisschoolleerlingen, en laat op een fraaie manier zien hoe leerlingen in de basisschoolleeftijd proberen complexe problemen te begrijpen. Aan docenten is gevraagd wat in hun ogen wèl en niet onderwijsbaar was over dit onderwerp. Zo verkenden medewerkers van het Groene Wiel en studenten van de Universiteit Wageningen de mogelijkheden en grenzen van educatie over duurzaam energiegebruik. De resultaten vormden het kader voor een programma waarin duurzaam energiegebruik onder de aandacht wordt gebracht.

Onderwijsprogramma

Het programma 'En wij zijn de tomaten' is opgebouwd rond een praktijkles in het NME-centrum. Een bezoekende klas organiseert daar een discofeest met hapjes en drankjes. Ze moeten alle daarmee samenhangende huishoudelijke taken vervullen zoals afwassen, wassen, bakken, koffie en thee zetten, sap maken, voor de verlichting zorgen en dergelijke. Daarnaast worden er spelletjes gedaan en muziek gemaakt. De kinderen beschikken over (elektrische) huishoudelijke apparatuur. Ook is het voor hen mogelijk duurzame energie op te wekken met een zonnepaneel, windmolen en een zonnecollector. Er is één bijzondere regel: de klas mag door het energiegebruik niet méér CO_2 produceren dan de gezamenlijke milieugebruiksruimte toelaat. Die energiegebruikruimte is voor elke klas uitgedrukt in een aantal bomen: circa 25 per klas. Leerlingen kunnen op de werkplek alleen gebruik maken van conventioneel opgewekte elektriciteit of gas als ze een boom beschikbaar stellen. Deze neemt de CO_2 op die ontstaat door hun energiegebruik. Voor een ingeleverde boom krijgen ze een code waarmee de energietoevoer op de werkplek start. Zodra hun energiegebruik méér CO_2 veroorzaakt dan de boom op een dag kan opnemen, stopt de energietoevoer. Soms al na enkele minuten! Voordat ze dan verder kunnen moet er eerst een nieuwe boom opgeofferd worden.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De duurzaam opgewekte energie veroorzaakt weliswaar geen CO_2 uitstoot, maar net als in werkelijkheid is de hoeveelheid beschikbare duurzame energie beperkt. Als alle bomen gebruikt

